

Геннадій КРИВЧИК,

д.іст. н., професор,

завідувач кафедри українознавства

Дніпровського національного університету

залізничного транспорту ім. акад. В. Лазаряна

Галина ЄВСЄЄВА,

д. держ. упр., професор,

завідувач кафедри українознавства, документознавства

та інформаційної діяльності Придніпровської державної

академії будівництва та архітектури

ДОТРИМАННЯ ПРИНЦИПУ БАЛАНСУ ДЕРЖАВНИХ І ГРОМАДСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ ЯК ЗАПОРУКА ЗАПОБІГАННЯ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

В умовах нового етапу децентралізації влади, який розпочався з 2019 року і передбачає насамперед законодавче забезпечення сучасних демократичних процесів в місцевому самоврядуванні, особливого значення набуває дотримання принципу балансу державних та

громадських інтересів. Адже, як зазначалося на урядовому порталі, наслідками політики тотальної централізації влади в Україні стали: істотна залежність територій від центру, низький рівень інвестиційної привабливості територій, інфраструктурно, фінансово та кадрово слабкі громади, деградація сільської місцевості, складна демографічна ситуація, низька якість надання публічних послуг, низький рівень до влади, високий рівень корупції та низька ефективність управлінських рішень [6]. До цього можемо додати: і процес стихійної федералізації, прагнення місцевих еліт бути незалежними від центральної влади, опір деяких рішенням, що приймаються центральною владою, й навіть сепаратистські настрої в регіонах. Натомість регіональний егоїзм гальмує проведення цілеспрямованої економічної, соціальної, внутрішньої політики, реалізацію повноважень органів центральної законодавчої й виконавчої влади.

Як відомо, принцип балансу державних та громадських інтересів означає, з одного боку, що органи місцевого самоврядування, які утворюються населенням певної адміністративно-територіальної одиниці, мусять виконувати свої зобов'язання перед виборцями, тобто дбати про розвиток своїх територій чи населених пунктів, відстоювати й захищати їх жителів – своїх виборців. Розвиток кожного міста, кожної території – це розвиток всієї країни. Благополуччя і добробут кожної людини – це благополуччя й процвітання держави. Держава, яка створює умови для реалізації зазначених функцій органів місцевого самоврядування, є соціальною. Завдання центральної влади – акумулювати енергію суспільства, консолідувати діяльність усіх його складових. Як писав Антуан де Сент-Екзюпері (щоправда, в іншому контексті): «Зібрати в єдине ціле – означає зв'язати міцно-міцно все розмаїття, всі особливості, а не нищити їх заради безплідного порядку» [7, с. 153]. З іншого боку, реалізація інтересів окремої громади не повинна завдавати шкоди загальнодержавним інтересам. Органи місцевого самоврядування покликані враховувати загальнодержавні інтереси у прийнятті своїх рішень і діях. Вони мусять виступати у ролі посередників між державою і громадами, роз'яснювати й реалізовувати політику держави. У разі необхідності відстоювати саме загальнодержавні інтереси, не допускати виникнення місцевого егоїзму й сепаратизму.

Одним характерних проявів цього став гострий конфлікт між президентом В. Зеленським і мером Черкас А. Бондаренком, коли останній під час карантину у зв'язку з пандемією COVID-19 навесні 2020 р., пафосно кинув виклик центральній владі. Він заявив, що місто в односторонньому порядку відмовляється від карантинних обмежень і не збирається виконувати вказівки з Києва, а на погрозу завести на нього кримінальну справу додав, що ні президент, ні міністр внутрішніх справ не можуть наказувати чи погрожувати йому. На мера Черкас завели кримінальну справу (мер побачив у цьому політичні репресії), а президент В. Зеленський назвав його «бандитом, з яким не сяде за один стіл» [1].

Однак А. Бондаренко отримав додатковий піар, який допоміг йому в листопаді 2020 р. переобратися на посаду міського голови.

Поza сумнівом, поведінка А. Бондаренка не є взірцевою, але й сама центральна влада часто-густо провокувала регіони та громади на непокору, даючи чимало підстав для конфліктів, зокрема коли здійснювала не зовсім продумані карантинні заходи, коли не спромоглася забезпечити людей необхідними ліками й захисними засобами, компрометуючи себе подвійними стандартами під час карантину.

Забезпечення балансу інтересів центру і регіонів неможливо без довіри між двома суб'єктами, без неухильного дотримання ними законів. На жаль, часто сама влада спокушує місцеву владу ухилилася від виконання її вказівок. Характерним прикладом є «велюровий скандал», що розгорівся у квітні 2020 р. в умовах жорсткого карантину через пандемію COVID-19. Тоді журналісти «Bihus info» з'ясували, що під час карантину ресторан, що належить депутату від «Слуги народу» Миколі Тищенку відвідують провладні політики [2]. Тобто влада тим самим сама дискредитувала свої розпорядження «велюровим карантинном», як його влучно назвали в суспільстві. Однак подібні приклади, а їх можна навести чимало, здаються дрібними пустощами порівняно з порушеннями Конституції України, які подеколи дозволяє собі робити центральна влада, зокрема, щодо місцевого самоврядування. Досить того, що навіть ключова ідея децентралізації – створення ОТГ – виглядає не зовсім коректною з огляду на Основний Закон держави, адже Ст. 141 розділу XI «Місцеве самоврядування» передбачає створення сільських, селищних, міських, районних, обласних рад і там немає ніякої згадки про ради ОТГ. Також слід зазначити, що й процес злиття районів, що проводився в руслі децентралізації, відбувався з грубим порушенням законодавства і демократичних норм [4].

Загалом подібні приклади непорозуміння між центральною й місцевою владою, місцевими елітами відіграли не останню роль у не зовсім вдалій участі пропрезидентської партії «Слуга народу» на місцевих виборах восени 2020 р., під час яких вказана партія не спромоглася привести на посаду міського голови у жодному великому місті, обласному центрі. І навіть на «малій батьківщині» президента 6 грудня 2020 р. переміг не представник «Слуги народу», якого підтримував особисто В. Зеленський, а К. Павлов – представник «Опозиційної платформи – «За життя», який дуже різко критикував центральну владу: «Они власть. Центральная власть, которая цинично выжимает последнее из народа и хочет превратить местное самоуправление в послушных марионеток. Они, по сути, пришлые. Для них Кривбасс – это яма, пустота. Потому что они пришли для того, чтобы забрать руду, концентрат, металл и ничего не дать взамен. Они чужие. Потому что ради аплодисментов и дешевой популярности они готовы кланяться «и вашим, и нашим». Они – перекасти поле. Для них наш город – всего лишь точка на карте» [3].

Обіймаючи посаду віце-прем'єр-міністра, міністра розвитку громад і територій, нинішній голова українського уряду Д. Шмигаль стверджував, що завданням нового етапу децентралізації, який розпочнеться виборів до місцевих рад (нині цей час уже прийшов), є внесення змін в Основний Закон – Конституцію з тим, щоб привести в порядок той адміністративно-територіальний поділ, який ми отримали після виборів у сформовані місцеві громади відповідно до перспективних планів.

Однак, на нашу думку, слід було робити навпаки – спочатку слід було здійснювати конституційні зміни, а вже потім проводити вибори відповідно до цих змін. Так принаймні зазвичай робиться в цивілізованих країнах.

У грудні 2020 р. відновила роботу Рада регіонального розвитку, що свідчить про те, що нова влада врешті-решт усвідомила необхідність налагодити взаємозв'язки з місцевими громадами. Не можна не погодитися зі знаним політологом Володимиром Фесенком, який написав на одному з Інтернет-порталів, що це абсолютно правильне рішення, особливо в умовах децентралізації та після місцевих виборів. «Слід вибудовувати конструктивний діалог з місцевими елітами, тим більше перед спільними викликами» [8]. Очевидно, що негативні для центральної влади результати виборів допоможуть центральній владі правильно вибудувати свої відносини з місцевим самоврядуванням. Щодо органів місцевого самоврядування й місцевих еліт, які значною мірою підтримують політику громад, то вони мусять усвідомити, що конфронтація з центром ні до чого хорошого не принесе ані державі, ані самим регіонам і місцевим громадам. Принаймні, після своєї перемоги на виборах міський голова А. Бондаренко знайшов сили, щоб вибачитися перед президентом: «Ми мусимо забути про протистояння між мером і президентом. На сьогоднішній день я, як міський голова, хотів би в першу чергу вибачитися перед президентом за те, що я, в принципі, не себе відстоював, а мешканців міста» [5].

Список використаної літератури

1. Анатолий Бондаренко: Что известно о мэре Черкасс, его политическое прошлое и любимый Mercedes. – Режим доступу : vybory.24tv.ua/ru/anatolij_bondarenko_biografija_kto_jeto_bondarenko_chno_izvestno_n1337398
2. «Велюровий карантин», відкриті ринки і оновлення зоопарку. – Режим доступу : ukrinform.ua/rubric-society/3017402-velurovij-karantin-vidkriti-rinki-j-onovlenni-zooparki.html
3. Кривой Рог: как Зеленский проиграл на своем поле. – Режим доступу : <https://ukraina.ru/opinion/20201208/1029887567.html>
4. Кривчик Г. Г. Децентралізація української влади: концепція, впровадження, результати її першого етапу (2014 – 2018 рр.) / Г. Г. Кривчик // *Universum Historiae et Archeologiae*. – 2019. – Т. 2 (27). Вип 2. – С. 95 – 106.

5. Мэр Черкасс извинился перед Зеленскими, на которого ранее подал в суд. – Режим доступа : news.liga.net/politics/news/mer-cherkass-publichnol-izvinilsya-pered-zelenskim-video

6. Про затвердження плану заходів з реалізації нового етапу реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні на 2019 – 2021 роки. – Режим доступа : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/77-2019-%D1%80#Text>

7. Сент-Екзюпери А. Цитадель [сб., пер.с фр.] Антуан де Сент-Екзюпери. – М. : АСТ ХРАНИТЕЛЬ, 2007. – 368 с.

8. Фесенко В. То, что считают изобретением Зеленского, работало и при Кучме, и при Януковиче. – Режим доступа : strana.ua/opinions/305503-to-chto-schtajut-izobreteniem-zelenskogo-rabotalo-i-prikuchme-i-pri-janukoviche.html